

AVALUACIÓ DE LA QUALITAT DOCENT: DISSENY I APLICACIÓ D'UN INVENTARI PER A CONÈIXER LA INFLUÈNCIA PERCEBUDA DEL PORTAFOLIO EN L' APRENTATGE DELS ESTUDIANTS

AUTOR

Nom: Dra. Montserrat Gomà i Freixanet
Departament: Psicologia Clínica i de la Salut
Centre: Facultat de Psicologia UAB
E-mail: montserrat.goma@uab.cat

COAUTOR

Nom: Anna Muro Rodríguez
Departament: Psicologia Clínica i de la Salut
Centre: Facultat de Psicologia UAB
E-mail: anna.muro@uab.cat

RESUM DE L'EXPERIÈNCIA

La implantació dels estàndards de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) implica un ampli ventall d'innovacions, des de reformes en les estructures de grau fins a nous mètodes educatius o d'avaluació de la qualitat docent. Per aquest motiu, es va introduir una nova eina docent, el portafoli de l'estudiant, en una assignatura troncal de primer cicle, Psicologia de la Personalitat, impartida a la Facultat de Psicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Per tal de garantir la qualitat interna del procés de reforma, es va administrar un breu inventari de sis ítems en un mostra de 179 estudiants de l'assignatura, un cop finalitzada la realització i avaluació del portafoli. Aquest inventari es va dissenyar específicament per a conèixer la influència percebuda del portafoli en l'aprenentatge dels estudiants (I-IPAE), seguint els estàndards europeus per un aprenentatge de qualitat i a causa de la manca d'instruments publicats en la literatura científica amb el mateix objectiu. Els resultats indiquen que el 88% d'estudiants avalua positivament la influència percebuda del portafoli en els sis aspectes d'aprenentatge explorats: consideren que els ajuda a assimilar i entendre millor els continguts de l'assignatura, a estudiar de cara a l'examen final i els motiva a seguir adequadament l'assignatura. Els estudiants afirmen que els ha agradat l'estructura del portafoli dissenyat, que aquest no els ha suposat una càrrega excessiva de treball i que treballar en grup els ha facilitat la tasca. Aquests resultats afirmen que el disseny i introducció del portafoli en l'assignatura s'han realitzat satisfactòriament i confirmen que aquest influeix positivament en la qualitat del procés d'aprenentatge. Paral·lelament, l'I-IPAE ha demostrat ser un instrument útil i fiable (alfa de Cronbach = 0.8) per a avaluar la qualitat interna dels aprenentatges emmarcats pels estàndards europeus, tot i que, caldria realitzar una anàlisi més acurada per a establir les propietats psicomètriques de l'inventari, així com extrapolar el seu ús a altres estudis, alumnes i universitats per tal de garantir la seva validesa i fiabilitat.

ABSTRACT

The implementation of the European Higher Education Standards requires a wide range of innovations, from changes in the degree structures to new educational methods of quality assurance evaluation. For this reason, a new teaching method, the student's portfolio, was introduced in a first cycle compulsory subject,

Psychology of Personality, in the Psychology degree of the Autonomous University of Barcelona. In order to guarantee the internal quality of the innovation process, a brief inventory of six items was administered in a sample of 179 students, who answered it once the portfolio was finished and evaluated. This inventory (I-IPAE) was designed specifically to explore the portfolio perceived influence in student's learning, following the European standards for quality in higher education and due to the lack of instruments with the same aim in the scientific literature. Results indicate that the 88% of the students evaluate positively the perceived influence of the portfolio in the six learning aspects which were explored: they consider it helps to understand better the theoretical contents of the subject, to study for the final exam and it motivates them to follow adequately the subject. Students affirm that they have enjoyed the structure of the designed portfolio, including team working, and that it has not supposed an extra load of work. It is concluded that both the design and the introduction of the portfolio have been satisfactory and confirm that it does influence positively the quality learning students' process. Results also demonstrate that the I-IPAE is a useful and reliable tool (Cronbach's $\alpha = 0.8$) to evaluate internal quality of teaching and learning process under the European standards, although a better analyses should be done to explore the psychometrical properties of the inventory and its use should be generalized in other studies, students and universities in order to establish its validity and reliability.

PARAULES CLAU

Portafoli, inventari, avaluació de la qualitat, EEES.

ÀMBIT GENERAL D'INTERÈS DE LA INNOVACIÓ

L'EEES recomana adaptar els instruments d'avaluació de la qualitat docent i dels aprenentatges al nou model de formació en educació superior, així com fomentar la participació dels estudiants en la mateixa. En aquest context, es presenta un instrument de mesura per a avaluar i garantir la qualitat interna dels nous processos d'ensenyament-aprenentatge generats arrel de l'ús del portafoli en la docència universitària.

DESENVOLUPAMENT

1. Objectius

- 1- Avaluar la influència del portafoli en el procés d'aprenentatge dels estudiants.
- 2- Garantir la qualitat de les innovacions docents adaptades als estàndards europeus d'educació superior.
- 3- Avaluar la qualitat interna del procés d'ensenyament-aprenentatge.

2. Descripció del treball

Des de la Declaració de Bolònia, l'EEES (2007) està treballant per a establir un marc educatiu comú i per a convergir en una política estructural compartida per totes les universitats de la Unió Europea. Aquesta convergència implica un ampli rang de reformes no només en les estructures de grau, sinó també en el model de formació, en els mètodes docents o en l'avaluació de la qualitat (Reichert & Tauch, 2005). En aquest context, es va iniciar un projecte de reforma de la docència i avaluació dels aprenentatges d'una assignatura troncal de primer cicle, Psicologia de la Personalitat, impartida a la Facultat de Psicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. La mitjana dels estudiants matriculats en aquesta assignatura és de 448, distribuïts en 112 alumnes per mòduls teòrics i 46 en mòduls de pràctiques. Consta de 9 crèdits, pels quals els estudiants

assisteixen a sis sessions setmanals, d'una hora de classe cadascuna, organitzades en tres sessions teòriques, dues de pràctiques i una de tutoria. Per tal de millorar la motivació i el rendiment dels estudiants, es va dissenyar i aplicar una nova eina docent, el portafoli de l'estudiant (Elango, Jutti & Lee, 2005; McMullan, 2006; Roberts, Newble & O'Rourke, 2002; Tarwijk, Driessen, van der Bleuten & Stokking, 2007; Wright, Knight & Pomperlau, 1999), les característiques del qual permetien introduir el model de formació per competències proposat per l'EEES (González & Wagennar, 2003). El projecte es va realitzar en dues fases: la primera fase va consistir en el disseny del portafoli, mentre que durant la segona es va dur a terme la seva aplicació. Per tal d'avaluar la qualitat del disseny i aplicació del portafoli, es va dissenyar un inventari amb la finalitat de valorar el grau de satisfacció dels estudiants respecte aquesta nova eina educativa, així com d'avaluar la seva influència en la qualitat dels aprenentatges. Tant el disseny del portafoli com de l'inventari van estar guiats pels objectius fonamentals per un aprenentatge de qualitat segons l'EEES i els propis de l'assignatura.

3. Metodologia

Durant el curs 2005-06, es va dissenyar un portafoli estructurat i consensuat per tots els professors de l'assignatura. Va consistir en 10 activitats, cadascuna d'elles composta per 3 preguntes d'anàlisi i síntesi entorn els continguts treballats a les classes de pràctiques. Aquestes activitats tenien la finalitat de desenvolupar la competència genèrica de la comunicació escrita i la competència específica de l'assignatura, relacionada amb el coneixement bàsic dels principals instruments d'avaluació de la personalitat. L'aplicació del portafoli es va dur a terme durant el curs 2006-07. La seva realització era voluntària, s'havia de treballar en grups de 3 a 4 estudiants i s'avaluava amb un 10% de la nota final, reduint el tradicional examen final a un 90%. Finalment, es va dissenyar, seguint també els estàndards europeus per un aprenentatge de qualitat, un breu inventari (I-IPAE). Aquest inventari es va administrar durant l'última sessió de teoria del curs a 179 alumnes que el van completar de forma anònima i voluntària. L'inventari dissenyat consta de sis ítems amb format de resposta tipus Likert que indiquen el grau d'acord de 1 a 5 (1 = gens, 2 = poc, 3 = una mica, 4 = bastant, 5 = molt). Explora sis aspectes del portafoli que es van extreure de la literatura científica consultada i que van guiar el seu disseny: la comprensió del coneixement, la motivació per l'assignatura, l'ajuda per a estudiar de cara a l'examen final, el treball en grup, l'estructura i el plantejament del procés i finalment, la càrrega de treball que suposa. Aquest últim ítem es va formular de manera inversa. Les respostes es van recalcular per a establir un punt de tall dicotòmic entre no influència percebuda o si influència percebuda en el procés d'aprenentatge. Les puntuacions finals oscil·laven entre 6 i 30. Puntuacions de 6 a 17 es van considerar com a No Influència percebuda en el procés d'aprenentatge i de 17 a 30 es van considerar com a Si Influència percebuda. El criteri de selecció del punt de tall es va establir en funció del valor de la mitja aritmètica. Tenint en compte que la puntuació mínima de l'inventari era 6 i la màxima 30, hi havia un rang de 24 punts, de manera que la mitja aritmètica era 12, i que correspondria al valor numèric de 17. L'anàlisi de dades es va dur a terme a través del programa estadístic SPSS 14.0.

4. Resultats

Un 85% dels estudiants va optar per realitzar el portafoli. La fiabilitat interna de l'inventari es va mostrar alta (alfa de Cronbach=0.8). Les anàlisis sobre la influència del portafoli en el procés d'aprenentatge, van mostrar que el 89% dels estudiants va percebre el portafoli de manera positiva (Figura 1). La diferència

de mitjanes entre grups d'influència, va indicar que el portafoli influeix de manera estadísticament significativa en el procés d'aprenentatge ($F = 145,088$, $p < .005$).

Taula 1. Mitjanes i desviacions estàndard de les puntuacions obtingudes en l' I-IPPAE.

		M (DE)	n = 179
Influència percebuda			
	SI	22,6 (2.7)	160
	NO	15,0 (1.8)	19

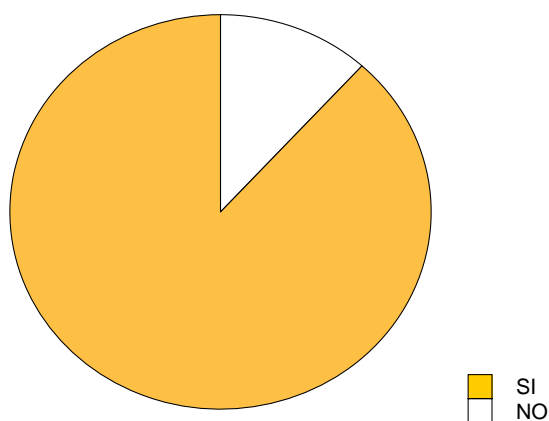

Figura 1. Influència del portafoli en l'aprenentatge segons els estudiants

Els resultats de l'anàlisi de les freqüències de resposta es resumeixen en la Taula 2. Es pot observar que el percentatge acumulat de respostes "gens o molt poc" és baix, menys en l'ítem 6, que es va formular de forma inversa. La resta de respostes indiquen que els aspectes del portafoli valorats han influït entre una mica i molt, amb uns percentatges acumulats entre el 84% i el 96%.

Taula 2. Freqüències de resposta en els diferents aspectes del portafoli.

	n = 179				
	Gens	Molt poc	Una mica	Bastant	Molt
1. M'ha facilitat la comprensió dels continguts de l'assignatura.	1 (0.6%)	6 (3.4%)	47 (26.3%)	95 (53.1%)	30 (16.8%)
2. M'ha motivat a seguir l'assignatura.	5 (2.8%)	23 (12.8%)	57 (31.8%)	66 (36.9%)	28 (15.6%)
3. M'ha ajudat a estudiar per l'examen.	1 (0.6%)	12 (6.7%)	59 (33%)	75 (41.9%)	32 (17.9%)
4. Treballar en grup m'ha facilitat la tasca.	6 (3.4%)	23 (12.8%)	46 (25.7%)	65 (36.3%)	39 (21.8%)
5. La seva estructura i disseny m'han facilitat la seva	2 (1.1%)	6 (3.4%)	66 (36.9%)	77 (43%)	28 (15.6%)

realització.)
6. La seva realització m'ha suposat molta càrrega de treball.	18 (10.1%)	65 (36.3%)	75 (41.9%)	19 (10.6%)	2 (1.1%)

CONCLUSIONS

S'han assolit de forma satisfactòria els tres objectius inicials: avaluar la influència del portafoli en el procés d'aprenentatge dels estudiants, garantir la qualitat de les innovacions docents adaptades a l'EEES i avaluar la qualitat interna del procés d'ensenyament-aprenentatge. Els resultats obtinguts mostren àmpliament que l'ús del portafoli de l'estudiant influeix positivament en la qualitat del procés d'aprenentatge, alhora que el seu disseny i aplicació han garantit la qualitat tant de la innovació docent proposada, com del procés d'ensenyament-aprenentatge. Tanmateix, es conclou que l'I-IPAE és un bon instrument, útil i fiable per a explorar la qualitat dels d'aprenentatges. Tenint en compte la manca d'instruments publicats en la literatura científica amb el mateix objectiu, es suggereix que el seu ús pot resultar adequat per a garantir la qualitat interna de la docència adaptada a l'EEES i als processos d'aprenentatge basats en noves eines docents com el portafoli (Biggs, 1993; Elango et al. 2005; Reichert & Tauch, 2005). Tant la validesa aparent de l'I-IPAE com la fiabilitat interna obtinguda, confirmen que la seva construcció ha estat realitzada de manera pertinent segons els estàndards europeus d'educació superior. Però l'interès d'aquestes dades radica en que aporten la visió dels estudiants sobre els nous processos d'aprenentatge proposats per l'EEES. Cal remarcar que hi ha poques dades al respecte i els estudis d'aquestes característiques són més aviat escassos. El fet d'haver obtingut una valoració positiva del procés d'introducció dels estàndards europeus a través del portafoli, confirma la idoneïtat del nou model de docència universitària segons la perspectiva de l'alumnat. També cal indicar que el disseny adequat del portafoli és fonamental per a ser introduït satisfactòriament en el procés d'aprenentatge (Tarwijk et al., 2007); el seu disseny hauria de tenir sempre en compte els objectius a assolir i el context d'aprenentatge, incloent les característiques dels alumnes, dels professors i de l'assignatura. D'altra banda, sense un disseny realista i adequat, el portafoli pot suposar més aviat un obstacle per al correcte desenvolupament del procés i consumir una gran quantitat de temps tant per part dels alumnes com per part dels professors en la seva correcció (Elango et al., 2005; McMullan, 2006). Tanmateix, la valoració de la influència del portafoli en l'aprenentatge d'aquesta assignatura troncal, respon tant a la condició de fer participar als estudiants als processos d'avaluació de la qualitat interna, com d'avaluar l'aprenentatge com a un procés global on el protagonista és l'alumne. En el context de l'EEES, l'avaluació de la qualitat interna de la docència radica en el procés integral d'aprenentatge dels estudiants, en detriment a la tradicional avaluació docent, on es valora més la reputació i prestigi del professor, la seva actuació particular a l'aula o la seva imatge personal (Biggs, 1993; Gurung & Vespia, 2007; Reichert & Tauch, 2005). De forma ideal, en qualsevol context educatiu, el rol dels professors hauria de ser el de guiar i facilitar un aprenentatge autònom, actiu i cooperatiu, despertar la curiositat i fomentar l'aprofundiment dels continguts proposats (Furnham, Christopher, Garwood & Martin, 2007). Aquesta funció docent dels professors hauria de substituir progressivament la de transmissió oral del coneixement com a forma exclusiva de docència i hauria d'incloure l'ús d'estratègies educatives adequades per tal de garantir un aprenentatge de qualitat d'acord amb els estàndards europeus d'educació superior.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Biggs, J. (1993). What do inventories of students' learning process really measure? *Journal of Educational Psychology*, 3, 3-19.
- Elango, S., Jutti, R. C. & Lee, L. K. (2005). Portfolio as a learning tool: student's perspective. *Annals Academy of Medicine*, 34, 511-514.
- European Association for Quality Assurance in Higher Education. (2007). Report on Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. http://www.enqa.eu/files/ESG_v03.pdf
- Funham, A., Christopher, A., Garwood, J. & Martin, N. G. (2007). Ability, demography, learning style and personality trait correlates of student preference for assessment method. *Educational Psychology* (en premsa).
- Gonzalez, J. & Wagennar, R. (2003). Tuning Educational Structures in Europe. Bilbao: Coordinated by University of Deusto and University of Groningen. http://www.relint.deusto.es/TUNINGProject/spanish/doc_fase1/Tuning%20Educational.pdf
- Gurung, R. A. R. & Vespia, K. M. (2007). Looking good, teaching well? Linking liking, looks and learning. *Teaching of Psychology*, 34(1), 5-10.
- McMullan, M. (2006). Student's perceptions on the use of portfolios in pre-registration nursing education. A questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 43, 333-343.
- Reichert, S. & Tauch, C. (2005). Trends IV: European Universities implementing Bologna. European University Association publications. http://www.eua.be/fileadmin/user_upload/files/EUA1_documents/TrendsIV_FINAL.1117012084971.pdf
- Roberts, C., Newble, D. I. & O'Rourke, A. (2002). Portfolio-based assessments in medical education: are they valid and reliable for summative purposes? *Medical Education*, 36, 899-900.
- Tartwijk, J; Driessen, E; van der Bleuten, C & Stokking, K. (2007). Factors influencing de successful introduction of portfolios. *Quality in Higher Education*, 13(1), 69-79.
- Wright, W. A., Knight, P. T. & Pomerleau, N. (1999). Portfolio People: Teaching and Learning Dossiers and Innovation in Higher Education. *Innovative Higher Education*, 29(2), 89-103.